

etiam a venerabilem Vulcarium partibus Franciæ in A kalendas Decembris. Et cessavit episcopatus ejus dies civitate Vienna dato pallio archiepiscopum constituit. quatuor. Qui sepultus est in basilica beati Petri apostoli quarto

VARIORUM NOTÆ.

imolandum paganis venderent. Episcopi consecrationem semper faciendam coram duobus aliis episcopis. De his omnibus illum admonet. — Deinde cura Bonifacius ipse venisset Romam, trinas ei discendenti dedit litteras : primas ad episcopos omnes, presbyteros et abbates, quos in itinere habuisset obvios, eos enim hortabatur ne ullum detinerent morarenturque ex ecclesiasticis eorum jurisdictionis, si qui cum Bonifacio ad infidèles convertendos vellent proficisci; Alteras ad proceres populunque provinciarum recens conversarum; eosque deprecabatur ut propria ejus ministerium auctoritate fulcirent, proscriberentque e suis ditionibus quotquot superstitiones idololatricas reliquas ibidem fecerat. Tertias vero ad episcopos Bajoariæ et Germaniæ, quibus se declarasse significat vicarium suum apostolicum in eorum diocesisibus Bonifacium, fecisseque ei potestatem convocandi synodos ubicumque expedire visum esset, ac sanctæ sedi nuntiandi quidquid in eis factum esset. — Reversus Bonifacius ad missionem suam, Bajoariam inquit, ubi reperit omnigenam in clero corruptelam, ob episcoporum inopiam; dum unus duntaxat vastam eam provinciam moderabatur, idemque nec cathedrali urbem, nec territorium habebat. Quare is alios tres ibi constituit ducis procerumque accedente consensu, et cathedrales quatuor erexit

Salisburgensem, Frisingensem, Ratisponensem, et Passaviensem; quæ omnia nuntiavit pontifici. Ille autem nihil eorum improhans : *Quia, inquit, indicasti perrexisse te ad gentem Bajoariorum et invenisse eos extra ordinem ecclesiasticum viventes, dum episcopos non habeant in provincia, nisi unum nomine Vivilo, quem nos ante tempus ordinavimus, et quia cum assensu Orilonis ducis eorundem Bajoariorum seu optimalium provinciarum illius, tres ordinasses episcopos, et in quatuor partes provinciam illum divisisses, id est in quatuor parochias, ut unusquisque episcopus suam habeat parochiam, bene et satis prudenter peregristi. frater, quoniam apostolicam præceptionem ex nostra vice implesti, et sicut tibi præcipimus ita peregristi* (Ejusd. epist. 7, ad eumd. Willib., in Vita sancti Bonifacii, cap. 51). Cum Gregorius renuntiavit archiepiscopum Bonifacium, nullam in iis provinciis metropolim exererat, haud hæere eum volens particulari ulli episcopatu, ut generalem omnium curam susciperet. SOMMIER.

^a Ven. Vulcarium partibus Franciæ in Vienna dato pallio archiepiscopum constituit. Archiepiscopus dicitur constitui dato pallio, quia per pallium confertur plenitudo pontificalis officii, cap. Nisi de auctor. et usu pallii. ALTASERRA.

SANCTI GREGORII III

ROMANI PONTIFICIS

SCRIPTA QUÆ EXSTANT.

EPISTOLÆ.

(Mansi, Conc. Collect. tom. XII.)

EPISTOLA PRIMA.

GREGORII PAPÆ III AD BONIFACIUM ARCHIEPISCOPUM.

Mitti illi pallium archiepiscopale, docetque quomodo uti eo debeat. Potestatem facit novos episcopatus instituendi. De quodam presbytero, et de diversis ejus interrogationibus respondet.

Reverentissimo ac sanctissimo fratri Bonifacio coepiscopo ad illuminationem gentis Germaniæ, vel circumquaque in umbra mortis morantibus gentibus in errore constitutis ab hac apostolica sede [Edit. Rom., *Dei Ecclesia*] directo, Gregorius servus servorum Dei.

^a Magna nos habuit gratulatio lectis sanctissimæ fraternitatis tuæ litteris, cum in eis, relecta serie,

^a Magna nos habuit. Hanc vero Gratianus idem, 16, quæst. 1, *Præcipimus*, Gregorio juniori attribuit. Quo nomine licet Gregorio III designare interdum solerent, ut dixi, hunc tamen a Gratiano non intelligi eo liquet, quod eandem epistolam Gregorio II diserte tribuat, 13, quæst. 2, *Pro obventibus*, et de consecrat., dist. 4, *Quos a paganis*. Et Gratiano favet quod in quibusdam manuscriptis in hujus epi-

stolæ fine reperitur, Domini nostri Jesu Christi gratia plurimos te a gentilitate et errore ad veram fidei agnitionem convertisse. Quod quia divina institutione docemur in parabolis cui quinque talenta credita fuerant, alla quinque fuisse lucratum (*Matth. xxv*), in talis commercii lucro cum tota plaudimus Ecclesia. Hinc jure tibi sacri pallii direximus munus, quod beati Petri apostoli auctoritate suscipiens induaris, atque inter archiepiscopos unus, Deo auctore, præcipimus ut censearis. Qualiter autem eo utaris, ex mandato apostolico informatus agnosce [*Rom., agnosces*]. Itaque dum missarum solemniam agis, vel episcopum te contigerit consecrare, illo tantummodo tempor-

stolæ fine legitur : *Hucusque Gregorius a primo secundus, hinc Gregorius a secundo junior, id est tertius*. Quibus verbis Gregorio II perspicue ascribitur Cæterum Gregorii III epistolam esse, vel missi a Bonifacium pallii mentio declarat. Missum quippe Gregorio III tradit auctor Vitæ Bonifacii, lib. 1, cap. 51. Huic ergo rectius in eadem Vita tribuitur, et apud Ivonem, parte x, cap. 179. SIMOND.

co utaris. Quia vero turbas Domini gratia in iisdem partibus ad rectam fidem asseris esse conversas, ideoque nequire te occurrere omnibus, et quæ saluti sunt impendere vel intinare, cum jam longe lateque gratia Christi ejus fides in illis propagetur [Rom., partibus propagetur]; præcipimus (16, q. 1) ut juxta sacrorum canonum statutâ, ubi multitudo excrevit fidelium, ex vigore apostolicæ sedis debeas ordinare episcopos : pia tamen contemplatione, ut non vilescat dignitas episcopatus. Presbyterum namque, quem præterito asseruisti anno ad nos venisse nostroque judicio fuisse a suis nefariis absolutum actionibus, credas neque nobis confessionem aliquam fecisse, nec a nobis ut suos expleat libitus absolutum fuisse. Sed si eum errori deditum reperis, hunc apostolicæ sedis vigore ut juxta sanctorum canonum censuram corrigas et emendes præcipimus; vel si quos forsitan tales inveneris. Ille enim veniens, Presbyter sum, ait, et commendatitias ad filium nostrum Carolum litteras expetiit. Nullam illi aliam concessimus licentiam : quem vitari, si prave conversatur, cum reliquis volumus.

I. Eosdemque, quos a paganis baptizatos esse asseruisti, si ita habetur, ut denuo baptizes in nomine sanctæ Trinitatis mandamus. (De Consec. dist. 4.).

II. Inter cætera agrestem caballum aliquantos comedere adjunxisti, plerosque et domesticum. Hoc nequaquam fieri deinceps, sanctissime frater, sinas, sed quibus potueris Christo juvante modis per omnia compece, et dignam eis impone pœnitentiam : immundum est enim atque execrabile.

III. Pro obeuntibus quoque consulisti si liceat offerre [Rom., oblationes offerre]. (13, q. 2) Sancta sic tenet Ecclesia, ut quisque pro suis mortuis vere Christianis offerat oblationes, atque eorum memoriam faciat presbyter. Et quamvis omnes peccatis subjaceamus, congruit tamen ut sacerdos non nisi [Rom. om. non nisi] pro mortuis catholicis memoriam faciat et intercedat. Non enim pro impiis, quamvis Christiani fuerint, tale quid agere licebit.

IV. ^a Eos etiam qui se dubitant fuisse baptizatos, vel qui a presbytero Jovi mactante et carnes immolatiâs vescente baptizati sunt, ut rebaptizentur præcipimus.

V. Progeniem vero suam unumquemque usque ad septimam generationem observare decrevimus.

VI. Et si valueris, ^b devitandum doce, necui uxor obierit, amplius quam duabus debeat copulari.

VII. De his vero qui patrem, matrem, fratrem, aut sororem occiderint, dicimus ut toto vitæ tempore corpus Dominicum non suscipiant, nisi in suo exitu pro viatico. Abstineant etiam se a carnis comestione, et potu vini, donec advixerint : jejunent secunda, quarta et sexta feria, ut sic possint descentes diluere commissum scelus. (Ivo, p. x, 179.)

^a In edit. Rom. sic habetur hic canon : *Nam et eos qui se dubitant fuisse baptizatos an non, vel qui presbytero Jovi mactanti, et immolatiâs car-*

A VIII. Hoc quoque inter alia crimina agi in partibus illis dixisti, quod quidam ex fidelibus ad immolandum paganis sua venudent mancipia. Quod ut magnopere corrigere debeas, frater, commonemus, nec sinas fieri ultra : scelus est enim et impietas. Eis ergo qui hæc perpetraverunt, similem homicidæ indices pœnitentiam.

IX. At quoties episcopum consecraveris, duo vel tres conveniant tecum episcopi, ut Deo sit gratum quod geritur, et eis convenientibus, ipsisque præsentibus consecres. Hæc te, frater charissime, diligenter observare volumus, et studio pietatis cœptum negotium salutis exsequi; ut de lucro apportato valeas a Domino Deo nostro mercedem percipere in æterna retributione. Privilegium vero juxta quod petisti facientes, his junctum direximus; optantes te Domini Dei nostri præsidio de conversione errantium Christo Domino plenissimum apportare lucrum. [Rom. atque integrum apportare]. Deus te incolamem custodiat, reverentissime frater.

EPISTOLA II.

GREGORII PAPÆ III AD OMNES EPISCOPOS, PRESBYTEROS, ET ABBATES.

Commendat Bonifacium in Germaniam redeuntem, ut illum adjuvent, et, si quis illi se adjungere velit, non prohibeant.

Gregorius [Edit. Rom. add. episcopus] servus servorum Dei dilectissimis nobis omnibus episcopis, venerabilibus presbyteris, religiosis abbatibus, omnium provinciarum.

C Domino cooperante, et sermonem confirmante, præsens sanctissimus vir Bonifacius frater coepiscopus noster, qui verbum veritatis a decessore nostro sanctæ recordationis Gregorio præsule in Germaniâ partes missus fuerat prædicare; jam post multum tempus, anhelanti desiderio orationis, ad limina sacra beatorum apostolorum adveniens, se nobis præsentare voluit. Qui etiam completa oratione, a cœptum laborem, angelo Domini præveniente, a nobis est dimissus [Rom., præveniente a nobis est absolutus]. Cui vestra, obsecro, omnium dilectio, seu reverentia et religiositas, propter Christi amorem juvamina impendere dignetur, dum agnoscitis quæ Dominus noster Jesus Christus promisit dicens : *Qui suscipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem*

D *prophetæ accipiet : et qui suscipit justum in nomine justî, mercedem justî accipiet (Matth. x).* Et si forsitan aliquis ex vestris ministris sese ipsi sanctissimo viro in ministerio exhortationis sanctæ catholicæque fidei adjungere voluerit, nullo modo prohibeat, charissimi : sed magis concursum præbete, et ex vestro ovili adjutores tribuite, qui possint per Dei gratiam sufficienter gentibus ministrare verbum prædicationis, ut omnipotenti Deo animas lucrifaciant, ut et vestra communitas boni operis portionem sortiat, atque illi mereantur dominicam vocem audire : *Vos qui reliquistis omnia, et secuti estis me, centum*

^b Edit. Rom. habet : *devito, ne amplius cui mulieres obierit, duabus debeat copulari.*

plum accipietis, et vitam æternam possidebitis (*Math. A* *fiet vobis (Joan. xiv)*; et : *Petite et accipietis; quærite et invenietis; pulsate et aperietur vobis. Omnis enim qui petit accipit, et qui quærit invenit, et pulsanti aperietur (Luc. 1)*). Et vos, charissimi, facite fructus dignos, ut in die adventus Domini nostri Jesu Christi sidereas mereamini adipisci mansiones. Bene valete.

EPISTOLA III.

GREGORII PAPÆ III AD OPTIMATES ET POPULUM PROVINCIARUM GERMANIÆ.

Redeunte ad illos Bonifacio monet ut ei obediant, atque ut paganicos omnes ritus procul abjiciant.

Gregorius papa universis optimatibus et populo provinciarum Germaniæ, Thuringis et ^a Hessis, Botharis et Nistresis, Wedrinis et Lognais, Suduodis et Graveldis, et omnibus in orientali plaga constitutis. Quoniam decessor noster sanctæ recordationis Gregorius præsul, nutu divino motus, ad faciendam Deo plebem perfectam, præsentium portitorem litterarum Bonifacium reverentissimum fratrem nostrum et coepiscopum ordinans ad vos usque destinavit, eumque regulam et normam apostolicæ et catholicæ lidei Romanæ, cui Deo auctore deservimus, Ecclesiæ edocens direxit, et post temporum spatia orationis causa ad limina beatorum apostolorum sese præsentavit, et quæ ad salutem animarum pertinent a nobis poposcit imbui; nos, Deo favente, ut sacra docet Scriptura, eum edocentes, ad vos, charissimi, romeaturum absolvimus, hortantes vos in Domino, ut digne suscipiatis ab eo verbum exhortationis, et episcopos vel presbyteros quos ipse ordinaverit per apostolicam sibi datam auctoritatem, in Ecclesiæ ministerio recipiatis. Et si quos forsitan deviantes invenierit a rectæ fidei tramite seu canonica doctrina, eosque prohibuerit, a vobis nullo modo impediatur, et quod eis impositum fuerit obediendo propter Deum suscipiant. Nam qui temerator exstiterit ad obediendum, sibi ipsi damnationem acquirit. Vos autem, charissimi, qui in nomine Christi baptizati catis, Christum induistis, abstinete et prohibete vosmetipsos ab omni cultu paganorum, non tantum vosmetipsos corrigentes, sed et subditos vestros. Divinos autem et sortilegos, vel sacrificia mortuorum, seu lucorum vel fontium auguria, vel phylacteria, et incantatores, et veneficos, et maleficos, et observationes sacrilegas, quæ in vestris finibus fieri solebant, omnino respuentes atque abjicientes, tota mentis intentione ad Deum convertimini, ipsumque timeate, adorete, honorificate; *Sanctorum memoriis communicantes (Rom. xii)*, ut ait Apostolus. Si enim fides vestra, secundum Domini nostri dicta (*Math. xvii*), fuerit sicut granum sinapis, dicetis monti huic : Transfer, et transfertur [*Rom.*, transi hinc]. Ipse enim Dominus et Salvator noster in suo sacro eloquio docet : *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota virtute tua (Math. xxii)*. Et iterum : *Qui me confessus fuerit coram hominibus, et ego confitebor eum coram Patre meo qui in cælis est (Math. x)*. Item et alibi promittit dicens : *Quodcumque petieritis Patrem in nomine meo,*

^a In edit. Rom. sic habentur hæc nomina : *Thesis, Botharis et Nistresis, Unedredis et Lognais, Suduodis et Graffeldis*, etc.

EPISTOLA IV.

GREGORII PAPÆ III AD EPISCOPOS BAJORIÆ ET ALAMANNIÆ.

Ut Bonifacium sedis apostolicæ agentem vices congrue suscipiant, et ad concilia quæ indixerit conveniant.

Dilectissimis nobis episcopis in provincia Bajoriorum et Alamannia constitutis, ^b Wigoni, Luidoni, B Rodulfo, Vivilo seu Addæ, Gregorius papa.

Catholica sanctorum Patrum auctoritas jubet ut bis in anno pro salute populi Christiani, seu exhortatione adoptionis filiorum, synodalia debeant celebrari, et causarum canonicarum examinatio provenire, ut unicuique, prout necessitas uniuscujusque poposcerit, pia judicatione subveniatur. Unde secundum Apostoli doctrinam admoneo et hortor vos, charissimi, per misericordiam Dei, ut digne ambuletis ea vocatione qua vocati estis (*Ephes. iv*), ut ministerium vestrum perfectum sit coram Domino. Opportunum namque est vos nosse, fratrem et coepiscopum nostrum præsentem Bonifacium, nostram agentem vicem, cum digno ac debito honore pro Christi nomine suscipere, et ministerium ecclesiasticum cum fide catholica secundum morem et normam sanctæ catholicæ et apostolicæ Dei Ecclesiæ, cui misericordia Dei præveniente præesse videmur, sicut apostolica auctoritate a nobis destinatus est, ab eo suscipientes dignanter teneatis, et gentilitatis ritum et doctrinam, vel venientium Britonum, vel falsorum sacerdotum et hæreticorum, aut undecunque sint, renuentes ac prohibentes adjiciatis : et ut populum vobis a Deo commissum piis admonitionibus edocetis, et a sacrificiis mortuorum omnino abstineteis : et juxta quod fueritis a prædicto nostro consacerdote edocti, ita catholicam et apostolicam doctrinam tenentes, Domino Deo et Salvatori nostro placere studeatis, et in quo vobis loco ad celebranda concilia convenire mandaverit, sive juxta Danubium, sive in civitate Augusta, vel ubicunque judicaverit, pro nomine Christi parati esse inveniamini, quatenus cognoscamus per ejus mandatum de vestro conventu, ut in die adventus Christi Jesu cum fructu boni operis ante ejus tribunal assistere mereamini dicentes : *Ecce nos, et pueri quos dedisti nobis, Domine (Isai viii)*, non perdidimus ex eis quemquam, ut et vos dominicam vocem audire mereamini dicentem : *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi (Math. lv)*. Bene valete.

^b In edit. Rom. sic habentur hæc nomina : *Iuggo, Luidoni, Ridolfo, Phipilo et Savadæ*.

EPISTOLA V.

I PAPA III AD CAROLUM MARTELLUM MAJOREM
DOMUS REGIÆ FRANCIÆ.

*ipianda sanctæ Ecclesiæ Romanæ defensione
is reges Longobardorum, qui illam armis suis
us.*

num Codicem, quo Carolus Magnus Roma-
nificam epistolas ad Carolum Martellum,
et ad se datas complexus est, eruditi omnes
nt. Ex his Labbeus nonnullas in collectionem
ulit; aliarum summam tantummodo pro-
sadam etiam omisit. Quo consilio id egerit,
ecto incompertum est; neque enim intelligo
promendæ essent, aliæ tantum indicandæ,
primendæ, nisi forte ea illi mens fuerit
vestigia relegere, qui in Annales suos se-
ntummodo intulit, aliarum meminit tan-
t, alias illaudatas reliquit. Quidquid sit, ego
Codicem hic repræsentandum judicavi,
istolis singulorum pontificum nihil deside-
elinqueretur. Muratorii editione *Rer. Italic.*
n, utor, utpote omnium accuratissima. Si
ea inter epistolas singulorum pontificum a
blatum offendi, ejus lectionem intactam re-
patis tamen majoris momenti variantibus.
etiam ejusdem Muratorii notas servandas
as præsertim quæ ad sanandum textum con-
orro Muratorius textum Greiserianæ editio-
et, ac variantes ex editione rarissima Lan-
otat. Id pariter et hic a me factum est, sal-
s epistolis quas ex eodem Muratorio huc pri-
xi. Adjienda modo est inscriptio eidem
id præmissa, quam Greiserus ex Cod. mem-
venerandæ vetustatis, ut ipse ait, evulga-
a.]

o excellentissimo filio a Carolo subregulo
i papa.

fluctuamus tribulatione, et lacrymæ die no-
b oculis nostris non deficiunt, quando con-
quotidie et undique Ecclesiam sanctam Dei
i quibus spes erat vindicandi, destitui filiis.
i coarctati dolore in gemitu et luctu consi-
lum ærnimus id quod modicum remanserat
i anno pro subsidio et alimento pauperum
seu luminarium concinnatione, in partibus
lum, nunc gladio et igne cuncta consumi a
fo et Hilprando regibus Longobardorum.
is partibus Romanis mittentes plures exer-
dilia nobis fecerunt et faciunt, et omnes
rotser., salas] sancti Petri destruxerunt, et
us remanserant abstulerunt. Et nulla nobis
tecellentissime filii, refugium facientibus per-
tenus consolatio. Sed, ut conspiciamus, dum
a vobis eisdem regibus est motiones
i-
sod eorum falsa suggestio plus quam nostra
pud vos recepta est, et timemus ne tibi re-
l peccatum; quando nunc, ubi resident ipsi
exprobrationem nostram ita proferunt verba
: Adveniat Carolus, apud quem refugium
it exercitus Francorum, et si valent adju-
et eruant de manu nostra. O quam insana-
r pro his exprobrationibus in nostro reti-

lo subregulo. Edita est cum sequenti a Gret-
ro in Codice epistolarum pontificiarum. In
utem subregulum vocat pontifex, quem de-
m Gregorius alter ducem in epistola 5 vo-
in epistola 8 patricium; Carolum videlicet
i, præfectum palatii, seu majorem domus

A netur pectore, dum tales ac tanti filii suam spiritua-
lem matrem, sanctam Dei Ecclesiam, ejusque popu-
lum peculiarem non conantur defendere! Potens est,
charissime filii, ipse princeps apostolorum, ob a Deo
sibi concessam potestatem, suam defendere domum
et populum peculiarem, atque de inimicis dare vin-
dictam: sed filiorum fidelium mentes probat. Non
credas, filii, falsidicis suggestionibus et suasionibus
eorumdem regum. Omnia enim tibi falso suggerunt,
scribentes circumventiones, quod quasi aliquam cul-
pam commissam habeant eis [*Lambec.*, eis eorum]
duces, id est Spoletinus et Beneventanus. Sed omnia
mendacia sunt. Non enim pro allo (satisfaciat tibi
veritas, filii) eosdem duces persequuntur crimine,
nisi pro eo quod noluerunt præterito anno de suis
B partibus super nos irruere, et, sicut illi fecerunt, res
sanctorum apostolorum destruere, et peculiarem
populum deprædari, ita dicentes ipsi duces: Quia
contra Ecclesiam sanctam Dei ejusque populum pec-
uliarem non exercitamus, quoniam et pactum cum
eis habemus, et ex ipsa Ecclesia fidem accepimus:
ideoque mucro eorum desævit contra eos. Nam ipsi
prædicti duces parati fuerunt et sunt secundum an-
tiquam consuetudinem eis obedire; sed illi retinentes
iram, pro eo quod superius diximus, per exquisitam
occasionem volentes illos et nos destruere et inva-
dere; ideo utrosque persequentes vestræ bonitati
suggerunt falsa, ut et duces illos nobilissimos degra-
dent, et suos ibidem pravos ordinent duces, et mul-
to amplius quotidie, et ex omni parte Dei Ecclesiam
expugnent, et res beati Petri principis apostolorum
dissipent, atque populum peculiarem captivent. Tam-
en ut rei veritas vobis penitus declaretur, Christia-
nissime filii, jubeas post ipsorum regum ad propria
reversionem tuam fidelissimum missum, qui non
præmiis corrumpatur, huc dirigere, ut propriis ocu-
lis persecutionem nostram, et Dei Ecclesiæ humilia-
tionem, et ejus rerum desolationem, et peregrino-
rum lacrymas conspiciatur [*Al.*, conspiciat], et tuæ
devotioni omnia pandat. Sed hortamur tuam boni-
tatem coram Domino, et ejus terribili judicio, Chri-
stianissime filii, ut propter Deum et animæ tuæ salu-
tem subvenias Ecclesiæ sancti Petri, et ejus pecu-
liari populo, eosdemque reges sub nimia celeritate
refutes, et a nobis repellas, et jubeas eos ad propria
reverti. Non despicias deprecationem meam, neque
claudas aures a postulatione mea; si [*F. sic*] non tibi
princeps apostolorum claudat cælestia regna. Conjuro
te per Deum vivum et verum, et per ipsas sacratissimas
claves confessionis beati Petri, quas vobis ad regnum
diraximus, ut non præponas amicitiam Longobardo-
rum amoris principis apostolorum; sed velocius sub
nimia festinatione sentiamus post Deum tuam conso-
lationem ad nostram defensionem; ut in omnibus

regiæ. Idem rursus in proxima ad Bonifacium epi-
stola princeps Francorum dicitur: quo titulo usum
fuisse Carolum Martellum non meminimus; usos
esse Carlomannum et Pippinum Martelli filios do-
cent acta synodi Liptincensis et Suessionicæ. Sim-
mond.

gentibus declaretur vestra fides et bonum nomen : A quatenus et nos cum propheta mereamur dicere : *Exaudiat te Dominus in die tribulationis, protegat te nomen Dei Jacob (Psal. xix)*. Harum autem litterarum portitor Ancharius vester fidelis, quod oculis suis vidit, et nos ei injunximus, omnia tuæ benignæ excellentiæ viva voce narrabit. Et petimus bonitatem tuam, coram Deo teste et iudice, ut nimis festinanter lenitas dolores, et lætabunda nobis celeriter mitas nuntia, ut læto affecti animo die noctuque pro te tuisque fidelibus coram sacris sanctorum principum apostolorum Petri et Pauli confessionibus Domino fundamus preces.

EPISTOLA VI.

GREGORII PAPÆ III AD CAROLUM MARTELLUM MAJOREM
DOMUS REGIÆ FRANCORUM.

Item pro defensione Ecclesiæ Romanæ.

Domino excellentissimo filio Carolo subregulo Gregorius papa.

Ob nimium dolorem cordis et lacrymas iterata vice tuæ excellentiæ necessarium duximus scribendum, confidentes te esse amatorem filium beati Petri principis apostolorum et nostrum ; et quod pro ejus reverentia nostris obedias mandatis ad defendendam Dei Ecclesiam, et peculiarem populum, qui jam persecutionem et oppressionem gentis Longobardorum sufferre non possumus. Omnia enim luminaria ad honorem ipsius principis apostolorum, et quæ a vestris parentibus, vel a vobis oblata sunt, ipsi abstulerunt. Et quoniam ad te post Deum confugium facimus, propterea ipsi Longobardi in opprobrium habent et opprimunt. Unde et Ecclesia sancti Petri denudata est, et in nimiam desolationem redacta. Tamen omnes nostros dolores subtilius in ore posuimus præsentanti portitori tuo fideli, quos in auribus tuæ excellentiæ suggerere debeat. Tu autem, filii, habeas cum ipso principe apostolorum, hic et in futura vita coram omnipotente Deo nostro, sicut pro ejus Ecclesia et nostra defensione disposeris et decertaveris sub omni velocitate : ut cognoscant omnes gentes tuam fidem et puritatem, atque amorem quem habes erga principem apostolorum beatum Petrum, et nos ejusque peculiarem populum zelando et defendendo. Ex hoc enim tibi poteris immortalam et æternam vitam acquirere.

EPISTOLA VII.

GREGORII PAPÆ III AD BONIFACIUM ARCHIEPISCOPUM.

Probat quod Bajoariam in quatuor episcopatus divisit. Aliquot ejus quæstionibus respondet. Concilium juxta ripam Danubii celebrari jubet.

Reverentissimo et sanctissimo fratri Bonifacio Gregorius servus servorum Dei.

^a *Caroli principis Francorum.* Hoc argumento pluribusque aliis a Baronio anno 741 allegatis, convincitur fabulosum esse quod de Carolo Martelli anima apud inferos condemnata refert Gratianus, 16, quæst. 1, post canonem 59. Bix.

^b *Presbyteros vero.* Ex hoc loco Centuriatores Gregorium III redarguunt, sed magna cum injuria : nihil enim aliud hoc loco præcipit quam ut ordinati a non veris vel dubiis episcopis iterum consecrentur. Bellarminus, lib. iv de Rom. Pontif., cap. 42. Bix.

Doctoris gentium egregii beati apostoli Pauli vox est dicentis : *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum (Rom. viii)*. Agnoscentes itaque in syllabis fraternitatis tuæ, quæ innotuisti jam de Germaniæ gentibus, quas sua pietate Deus noster de potestate paganorum liberavit, et ad centum millia animas in sinu matris Ecclesiæ, tuo conamine, ^a et Caroli principis Francorum, aggregare dignatus est : sed et in Bajoariorum provincia quæ a te acta sunt agnoscentes, datori omnium bonorum Domino Deo nostro extensis ad cælum palmis gratias retulimus, qui januam misericordiæ et pietatis in illis partibus Hesperii ad cognoscendam viam salutis ostium misericordiæ aperuit, et misit angelum suum, qui præparavit viam tuam ante te. Ipsi gloria in sæcula sæculorum. Igitur quia indicasti perrexisse te ad gentem Bajoariorum, et invenisse eos extra ordinem ecclesiasticum viventes, dum episcopos non habebant in provincia, nisi unum nomine Vivilo, quem nos ante tempus ordinavimus : et quia cum assensu Otilonis ducis eorundem Bajoariorum, seu optinatum provinciæ illius, tres alios ordinasses episcopos, et in quatuor partes provinciam illam divisisses, id est in quatuor parochias, ut unusquisque episcopus suam habeat parochiam, bene et satis prudenter peragisti, frater, quoniam apostolicam præceptionem ex nostra vice implesti, et sicut tibi præcipimus ita peragisti. Itaque non desinas, frater reverentissime, docendo eos sanctam catholicam et apostolicam Romanæ sedis traditionem, ut illuminentur rudes, et viam salutis teneant, per quam possint ad æterna præmia pervenire. ^b Presbyteros vero (*Dist. 68*) quos ibidem reperisti, si incogniti fuerint viri a quibus sunt ordinati, et dubium est eos episcopos fuisse, an non, qui eos ordinarunt ; si bonæ actionis et catholici viri sunt illi presbyteri, et in ministerio Christi omnique lege sancta edocti atque apti, ab episcopo suo benedictionem presbyteratus suscipiant, et consecrentur, et sic ministerio sacro fungantur. ^c Illi vero qui baptizati sunt per diversitatem et declinationem linguarum gentilitatis, tamen quia in nomine ^{*} Trinitatis baptizati sunt (*Ivo, lib. 1, c. 149*), oportet eos per manus impositionem et sacri chrismatis unctionem confirmari. Nam Vivilo a nobis episcopus est ordinatus ; et si aliquid excedit extra canonicam regulam, doce et corrige eum juxta Romanæ Ecclesiæ traditionem, quam a nobis accepisti. De concilio vero, ut juxta ripam Danubii debeas celebrare nostra vice, præcipimus fraternitati tuæ apostolica auctoritate ibidem præsentari. Et in quantum

^e *Illi vero qui baptizati sunt.* Hoc loco expresse tradit Gregorius papa non esse iterandum illorum baptisma qui gentilium ministerio et idiomate in nomine sanctissimæ Trinitatis baptizati essent, sed per manus impositionem et chrismatis unctionem ut Christianos esse recipiendo. Vera igitur est interpretatio epistolæ, qua a paganis sine expressa Trinitatis invocatione baptizatos iterum mandat baptizari in nomine sanctissimæ Trinitatis. Vide epistolam Zachariæ papæ, quæ incipit : *Sacris liminibus,*

Domini tibi vires dederit, prædicare verbum salutis ne cesses, ut religio Christiana in nomine Domini crescat et multiplicetur. Nec enim habebis silentiam, frater, pro jure cœpti laboris in uno morari loco : sed confirmatis cordibus fratrum et omnium fidelium qui rudes sunt in illis Hesperii partibus, ubi tibi Dominus aperuerit viam, salutis verbum prædicare non desistas ; et ubi locum inveniatis necessarium, secundum canonicam regulam episcopos ordina ex nostra vice, et apostolicam atque catholicam traditionem eos tenere edoce. Ex hoc enim magnum mercedis præmium tibi præparabile, quoniam omnipotenti Deo nostro facies plebem perfectam. Non pigeat, dilectissime frater, itinera carpere aspera et diversa, ut Christiana fides longe lateque tuo conamine extendatur. Scriptum namque est : *Arcta et angusta via est quæ ducit ad vitam* (*Matth. vii*). Operare itaque, frater, bonum opus quod cœpisti, ut in die Christi Dei nostri merearis dicere inter cœtum sanctorum probabiliū Patrum assistens : *Ecce ego et pueri quos dedisti mihi ; non perdidisti ex eis quemquam* (*Isai. viii*). Et iterum : *Domine, quinque talenta tradidisti mihi ; ecce alia quinque superlucratum sum* (*Matth. xxv*). Et ut subsequenter merearis vocem Domini audire dicentis : *Euge, serve bone et fidelis, qui supra pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam : intra in gaudium Domini tui* (*Ibid.*). Deus te incolumem custodiat, reverentissime frater. Data iv Kalendas Novembris, imperante domino piissimo Augusto Leone, imperii ejus anno xxiii, sed et Constantino magno imperatore ejus filio, anno xi, indictione viii.

EPISTOLA VIII.

GREGORII PAPÆ III AD TUSCIENSES EPISCOPOS.

Gregorius omnibus episcopis in Tuscia Langobardorum.

Meminit fraterna sanctitas vestra, tempore ordinationis suæ per chirographum et sacramenti vinculum beato Petro principi apostolorum spondisse, ut in emergentibus sanctæ ejus Ecclesiæ totis viribus elaboraretis. Igitur quia præsentis viros Anastasium dilectum filium nostrum presbyterum, et Adeodatum regionarium subdiaconum, nostros fideles, ad observandum et Deo favente obinendum, pro quatuor castris, quæ anno præterito beato Petro ablata sunt, ut restituantur a filiis nostris Luitprando et Hilprando supplicare destinavimus ; ecce, dilectissimi fratres, tempus acceptabile, ut juxta chirographum vestrum, boni operis fructum beato Petro feratis : cujus auctoritate vos hortamur in Domino, ut ad eosdem cum prædictis filiis nostris properetis, ut a Deo inspirati protectoribus eorum beatis principibus apostolorum Petro et Paulo eadem castra restituantur. Nam si, quod non credimus, distuleritis iter accipere propter Deum, ego, quanquam imbecillis sim præ infirmitate corporis, iter arripiam

qua rescripto ad Bonifacium dato prædecessoris sui Gregorii exemplo respondet, non legitime per expressam sanctissimæ Trinitatis invocationem baptizatos iterum legitima forma baptizari debere.

PATROL. LXXXIX.

A laboriosum, et videbo ne vestra negligentia volis ad obligationem ex nodo pacti pertineat. Data Idus Octobris, indictione ix.

EPISTOLA

GREGORII PAPÆ III AD ANTONIUM GRADENSEM.

Ut Romam veniat ad concilium.

Gregorius Tertius pontifex dilectissimo fratri Antonio Gradensi archiepiscopo seu dilectissimis nobis episcopis ejusdem ordinationi seu concilio pertinentibus.

Inter diversas continuationum ærumnas, quæ nos hinc inde in sæculo positos circumstant et obruant, orta est vana et pernicioza calamitas, quæ graviter semper Ecclesiam, quasi quibusdam ventosis procellis conturbat, inaniter attentata. Est enim infelix impietas apud regiam urbem, ut credimus, notum habetis, et per diversas provincias, ita ut quod lugentes dicimus, et voce promimus lacrymosa, sanctorum imagines ab ipsius Domini et Redemptoris nostri Jesu Christi omnibus projiciantur ecclesiis, dilacerentur, atque ipsius Dei ecclesiæ, quod fatale malum est, et intolerabile exitium, habitationes hominum, viliumque efficiantur armentorum, ut in istis nulla debeat laus Deo cantari. Unde cum propheta lamentabili voce dicendum est : *Quis dabit capiti meo aquas, aut oculis meis lacrymarum fontes, ut tantum defleamus exitium* (*Jerem. ix, 1*)? Proinde, charissime frater, atque dilectissimi nobis Ecclesiarum Dei rectores, hortamur dilectionem vestram, ut pro Domini nostri Jesu Christi nomine, juxta apostolicam vocem, cunctas subjectas vobis Ecclesias commovere atque instruere magnopere debeatis : Attendite, inquam, dilectissimi fratres, vobis, et universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo, ut juxta traditionem sanctorum Patrum et ven. antiquitatis omnes veram fidem defendant, et sancta, si contigerit, corpora ponant, et sanguinem fundant : quia ecce venit dies acceptabilis, ecce nunc dies salutis. Nostis, charissimi, quod sancti per fidem vicere regna. Hæc vestra sit, fratres, ad omnem populum Christi communitio, ut ipsi propriæ saluti regem Christianum defendentes possint constantia fidei prodesse. Vos vero, charissimi omnes, qui domos Domini diligenter regetis, ad defendendam et confirmandam veritatem Kalendas Novembris succedentis quintæ decimæ indictioni apud hanc apostolicam sedem convenite omnes, seposita negligentia, ut communi conventu atque tractatu auctoritate beati Petri apostolorum principis super tale capitulum sententia promulgetur, atque statuatur, qualiter rabiem adversantium præveniamus, et nostrarum procuremus animarum, vel subjectorum salutem ; consortes quoque mereamur pro intuitu sanctorum fieri prædecessorum, et quorum clara nos post Christi

pizatos iterum legitima forma baptizari debere.

præsidiam fovet doctrina. Deus vos incolumes custodiat, dilectissimi nobis.

[Ad hoc idem concilium pertinent ea quæ in epitome Chronicorum Casinensium sub ementio Anastasii Bibliothecarii nomine vulgavit Muratorius *Rer. Ital.* tom. II. Sed de veritate eorum quæ ibidem narrantur vadem me nequaquam constituo. Ita vero scriptor ille:]

Gregorius III, zelo sanctæ religionis permotus, synodali decreto cum sacerdotali conventu coram sacrosancta confessione sacratissimi corporis beati Petri apostolorum principis, residentibus cum eodem summo et venerabili papa Antonio Gradensi archiepiscopo, necnon Joanne Ravennatensi archiepiscopo, et aliis xiiii episcopis seu presbyteris sanctæ apo-

licæ sedis; astantibus quoque diaconibus, et cuncto clero, et nobilissimis etiam consulibus, et omni Romano populo, statutum est:

Utsi Aurelianenses et Cenomannenses sanctas reliquias, quas eatenus retinuerant, reddere contemnerent, essent exsortes a corpore et sanguine Christi, et totius Ecclesiæ unitate atque compage: post peractum igitur hoc constitutum, misit scripta commemoratoria pro requirendis sacrosanctis reliquiis, quam similiter, ut reliquorum antecessorum suorum contempta sunt.

[Agitur hic de restitutione sacrarum reliquiarum sancti Benedicti et Scholasticæ, quas in Gallias sublatis historicus hic in superioribus narraverat.]

EXCERPTUM DE DIVERSIS CRIMINIBUS

ET REMEDIIS EORUM.

Ex Patrum dictis Canonumque sententiis.

PRÆFATIO.

Cernimus in Ecclesia, quod nos valde sollicitat, quoniam ita confusa sunt judicia poenitentium in presbyterorum nostrorum opusculis, atque ita diversa et inter se discrepantia, et nullius auctoritate suffulta, ut vix propter dissonantiam possint discerni. Unde sit ut concurrentes ad remedium poenitentiae, tam pro librorum confusione quam etiam pro ingenii tarditate, nullatenus eis valeant subvenire. Quapropter ex multis allegoriarum floribus, et de magnorum tractatibus prolatisque sermonibus, Patrum dictis canonumque sententiis, id est Isidori, Augustini, Gregorii, Bedæ, Gelasii, Innocentii, Theodori, Cassiani, Egherti, vel cæterorum, ad opus sacerdotum nostrorum excerptum, atque insimul colligere hunc libellum poenitentialem studuimus. Et merito poenitentialis dicitur, eo quod sit poenitentiae conveniens. Poenitentia autem dicta est a *poenitendo*, quod scilicet aliquis corde poeniteat, et se peccasse eorum Deo erubescat; quia, Deo donante, nihil potest contra nos diabolus in sua proficere nequitia, si puram volumus agere poenitentiam, id est ut vulnera vulneribus non superadjiciamus, nec sanata nostra sauciemus, quia posteriora vulnera pejora sunt prioribus. Et hoc animadvertendum est, quod si carnales medici contra infirmitates corporum diversa constituunt medicamina, quanto magis sacerdotes Dei contra illicitos operæ carnis fructus innumerabilia medendi debent recompensare solatia? Cum ingenti timore dicimus, quia sunt nonnulli nostri similes, tantæ tarditatis ignavia pressi, qui nec sui nec subditorum errata valent ad purum deducere, et per medicamentum poenitentiae minime lapsos sciunt solatiari. Ut arbitramur, de talibus scriptum est: *Canes muti non valentes latrare (Isai. lvi)*. Et si indocti ad sacerdotium provehantur, considerandum est quid de gregibus agatur, quando lupi pastores fiunt. Et sunt nonnulli qui sarcinam sacerdo-

B talem non propter Deum, sed (quod nefas est dicere) magis propter terrenum ambiunt lucrum. Cæci divinæ sapientiæ! De talibus quidam doctor veridicus ait: Timeo, inquit, quod canes assequuntur pastorale officium. Post hæc, necessarium censuimus ut in hoc libello poenitentiali discretionem personarum, sive culparum, vel temporum prolixitudine, promulgare studeremus, quomodo unusquisque aut qualiter vel quandiu cum omni sagacitate in discernenda [*Forte*, in discernendo] judicia unanimes habereamus. Et maxime providendum ut unicuique peccanti Domini adhibeatur misericordia, quia scriptum est: *Fili, in judicando esto misericors (Tob. iv)*. Unde et apostolus: *Judicium sive misericordia erit illi qui non fecit misericordiam (Jacob. ii)*. Ideoque mensuram temporis in agenda poenitentia non satis attente præfigunt canones pro unoquoque criminis, sed magis in arbitrio antistitis vel presbyterorum relinquendum statuunt, propter misericordiam, quia apud Deum non tam valeat mensura temporis quam doloris, nec abstinentia tantum ciborum, sed mortificatio potius vitiorum; propter quod tempora poenitentiae fide et conversione poenitentium abbrevianda præcipiunt. Hanc epistolam commatice sermone perstrinximus, ut ejus brevis lectio lectori nequum demat fastidium, et cordis ejus proficuum levat et aperiat intellectum; brevis etenim lectio avidius legitur, citius intelligitur, et memoris facilius commendatur, et firmiter retinetur. Necessario est ergo ut hæc medicinalis exceptio frequenter a fidelibus legatur sacerdotibus, et ipsis sapienter, assidue humiliterque recitetur, quia ibi invenitur sanitas cordis, et animæ medicina reperitur. Constat enim in hoc libello consolatio magna lugentium, spes beata justorum, sanitas infirmorum, fortitudo et refugium periclitantium. Ergo cor poenitens compungitur, et proficuum ab eo lacrymarum imber rostratur: remissio peccatorum in eo concedi promittitur,